

**De focus op het
voorkómen van fraude
tijdens het leerproces
was een belangrijke
basis voor ons beleid.**

Van fraudepolitie naar fraudepreventie

De pedagogisch-didactische aanpak van Fontys hogeschool

■ Brigit Kolen

Brigit Kolen is Consultant Onderwijsinnovatie bij Fontys Onderwijs & Onderzoek. E-mail: b.kolen@fontys.nl

■ Coreline Haasakker-van Leeuwen

Coreline Haasakker-van Leeuwen is Consultant Onderwijsinnovatie bij Fontys Onderwijs & Onderzoek. E-mail: c.haasakkervanleeuwen@fontys.nl

■ Sjors van der Heiden

Sjors van der Heiden is Juridisch adviseur bij Fontys Onderwijs & Onderzoek. E-mail: s.vanderheiden@fontys.nl

■ Karin Vennix

Karin Vennix is Procesmanager toetsen bij Fontys Onderwijs & Onderzoek. E-mail: k.vennix@fontys.nl

Wat is een plagiaatscanner nog waard nu generatieve artificiële intelligentie (GenAI) in een handomdraai unieke tekst, beeld en audio kan creëren die nauwelijks van mensenwerk is te onderscheiden? Terug naar handgeschreven toetsen is onwenselijk, maar welke opties zijn er om de kennis en kunde van studenten op betrouwbare wijze te blijven meten? Fontys ging deze uitdaging aan en ontwikkelde stapsgewijs een fraudebeleid met focus op preventie.

Inleiding

'De enige constante in het leven is verandering.' Deze open deur werd zo'n 2500 jaar geleden al uitgesproken door Heraclitus, maar is nog steeds actueel. Het werkveld vraagt om beroepskrachten die hun leven lang blijven leren, en die met vertrouwen kunnen navigeren in de continu veranderende omstandigheden (zie bijvoorbeeld Nieuwenhuis et al., 2017). Het hoger onderwijs heeft als opdracht om professionals af te leveren die positief, weerbaar en standvastig zijn (Braak et al., 2021). Fontys Hogeschool speelt hierop in met Talentgericht onderwijs (Fontys Hogeschool, 2024). Studenten worden uitgedaagd de eigen talenten te ontdekken en te ontplooiën. Ze zijn daarbij primair eigenaar van hun leerproces, en leren vindt zoveel mogelijk plaats in een authentieke leeromgeving. Leren is samen

kennis en vaardigheden opdoen, onderzoeken en ervaren. Studeerbaarheid staat in dit onderwijs voorop.

Deze uitgangspunten van leren van Fontys zijn uitgewerkt in basisafspraken. Hierin staat onder andere dat leeruitkomsten zijn geclusterd in samenhangende eenheden van 15 of 30 studiepunten. Studenten werken tijdens deze eenheden aan een portfolio met als doel de leeruitkomsten aan te tonen. Dit portfolio vullen zij met een mix van authentiek bewijsmateriaal, waarop zij tijdens het leerproces feedback krijgen van de lerende driehoek (Dukevot, 2016): student, docent en begeleiders in het werkveld. Met deze feedback kunnen de studenten gemaakt werk eventueel bijstellen. Hierdoor weten zij continu waar zij staan ten aanzien van de leeruitkomsten. Toetsing vindt

niet langer vooral plaats als momentopname onder gecontroleerde omstandigheden, maar wordt een continu proces. Deze veranderende omstandigheden vragen om een andere kijk op fraudepreventie. Dit artikel zet uiteen welke stappen Fontys heeft gezet in de ontwikkeling van een nieuw fraudebeleid: beleid met de nadruk op preventie.

Case in point: ChatGPT

Dat de wereld zo snel kan veranderen, bleek in 2022 maar weer toen ChatGPT werd gelanceerd. GenAI kan met een goede prompt in enkele ogenblikken unieke tekst, beeld en audio creëren die nauwelijks van mensenwerk te onderscheiden is. Plots voldeden de veel gebruikte plagiaatscanners niet meer.

Wat betekent het bestaan van GenAI voor het leren van de student? In een leercontext waarin de nadruk ligt op het behalen van een

Vertrouwen krijgen betekent ook: verantwoordelijkheid afleggen.

Een definitie van fraude

Wat is fraude precies? De WHW geeft geen definitie. Daarom formuleren hogescholen en universiteiten deze definitie zelf en nemen ze die op in hun OER. Fontys definieert fraude als: Alles wat je doet, of soms juist niet doet, waardoor de examinerator geen betrouwbaar oordeel kan vormen over jouw kennis en kunde. Of als je een andere student helpt, of probeert te helpen, om fraude te plegen. Hiermee gingen we van start.

tentamen (Van der Linden, 2024), kan de verleiding bij studenten groot zijn om met GenAI de bocht af te snijden tijdens het aantonen van leeruitkomsten. Dit heeft gevolgen voor de wijze waarop toetsing wordt ingericht. En op hoe wordt omgegaan met fraudepreventie.

Waarom frauderen studenten?

Hoe goed onderwijs en toetsing ook in elkaar zitten, soms kunnen studenten de verleiding niet weerstaan om het aantonen van hun leren 'uit te besteden' en te proberen hun studieresultaten te verzilveren door te frauderen. Gelukkig blijkt uit onderzoek dat studenten in principe welwillend en bekwaam zijn om fraudevrij te handelen (Ellis & Murdoch, 2024). Het is hierbij helpend om motieven om te frauderen te minimaliseren. Cressey onderscheidde in 1953 al drie motieven voor fraude: ervaren (prestatie)druk, rationalisatie van fraude (rechtvaardigen) en ervaren mogelijkheid tot fraude (in Van Meeuwen & Van Berkel, 2023). Daarnaast blijkt dat studenten het belangrijk vinden om voor een toets te slagen en een groot deel van hen ook bereid is om hun leren aan te passen zodat ze dat doel behalen met de minst mogelijke inspanning (Van der Linden et al., 2023; Miller & Parlett, 1974).

Het is dus van belang om een onderwijsomgeving te creëren waarin studenten maximaal worden uitgenodigd hun ontwikkeling te laten zien en waarin de motieven voor fraude worden geminimaliseerd. Een omgeving waarin het uitgangspunt vertrouwen is, waarin ruimte is om te leren, waarin studenten beseffen dat fraude niet past en waar frauderen bovendien niet makkelijk is en de pakkans groot (Van Meeuwen & Van Berkel, 2023). Studenten moeten zich bewust worden van het belang van transparant handelen en van de ethische aspecten waarmee ze te maken krijgen tijdens hun opleiding en later in het beroepenveld. Het streven is dat ze trots zijn op datgene dat ze leren en laten zien.

Vertrouwen krijgen betekent ook verantwoording afleggen. Dat kan alleen als studenten tussentijds worden bijgestuurd met feedback en een beoordeling van het ontwikkelde bewijsmateriaal niet pas plaatsvindt aan het einde van het leerproces. De opleiding ondersteunt dit op alle mogelijke manieren.

Fraudepreventie als iteratief proces

Zorgen rondom de wijze waarop authenticiteit van studentenwerk kan worden geborgd zijn niet nieuw. Commercieel 'contract cheating' waarin huiswerk kon worden uitbesteed kwam in de jaren 30 van de vorige eeuw al voor (Eaton et al., 2022). De opkomst van het internet in 2002 zorgde hierbij voor een stroomversnelling. De angst was dat studenten de laagdrempelige toegang tot enorme hoeveelheden informatie zouden misbruiken voor hun academische prestaties. Het hoger onderwijs zag zich daarom genoodzaakt om zich te verdiepen in een solide antiplagiaatbeleid om de betrouwbaarheid en validiteit van toetsing op peil te houden (Rienties & Arts, 2004).

Al in 2002 stelde Harris voor om fraudepreventie aan te pakken in vier stappen: informe-

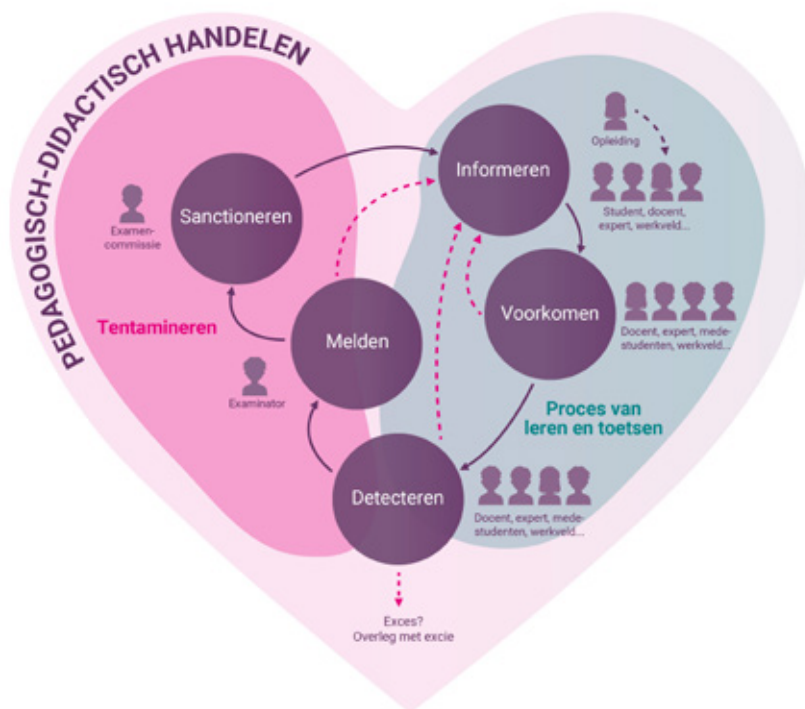
ren, voorkomen, detecteren en sanctioneren. Van Meeuwen en Van Berkel (2023) maakten hiervan een iteratief proces, want 'een goed fraudepreventiebeleid betreft actoren bij het iteratief doorlopen van deze elementen' (p. 390). Maar wat als toetsing een continu proces is, en bewijsmateriaal ook buiten het zicht van de opleiding tot stand kan komen?

Laveren tussen leren en tentamineren: het pedagogisch-didactisch hart van fraudepreventie

We willen studenten een veilige omgeving bieden om te proberen, oefenen en leren om zich zo voor te bereiden op de beroepspraktijk. Een beoordeling mag geen verrassing zijn – de detectie van een vermoeden van fraude derhalve ook niet. Het vigerende fraudebeleid van Fontys was gericht op de context waarin toetsing plaatsvindt onder sterk gecontroleerde omstandigheden. Het beleid legde nadruk op de juridische kant.

Bij onderwijs met grote eenheden wordt echter meer gewerkt met assessment as learning en vervaagt de grens tussen summatief en formatief toetsen (Dann, 2014). Tegelijkertijd moet een examencommissie kunnen vaststellen dat een student voldoet aan alle leeruitkomsten die de opleiding heeft opgesteld om een getuigschrift te kunnen uitreiken. Een voorwaarde daarvoor is dat de beoordelingen van de uitkomsten van deze tentamens betrouwbaar en valide zijn – en dus vrij van fraude.

Hoe uit zich dat in een gedegen fraudebeleid? Door de iteratieve cyclus van fraudepreventie (Van Meeuwen & Van Berkel, 2023) als basis te nemen en daarbij onderscheid te maken tussen het formatieve proces van leren en toetsen enerzijds, en het summatieve tentamineren anderzijds. Daarnaast werd een stap toegevoegd: melden. Zo ontstond het pedagogisch-didactisch model voor fraudepreventie (Kolen & Haasakker-van Leeuwen, 2024;

Figuur 1. Pedagogisch-didactisch model voor fraudepreventie (Kolen & Haasakker-van Leeuwen, 2024).

zie Figuur 1).

De route begint rechtsboven, in het proces van leren en toetsen. **Informeren** is altijd het startpunt: studenten, docenten en werkveld worden door de opleiding op de hoogte gebracht van alle relevante informatie ten aanzien van fraudepreventie en het fraudebeleid. Dit varieert van informatie over het juist gebruiken van bronnen, inclusief correcte bronvermelding, tot het wijzen op de beroepscode van de opleiding. Daarnaast is de student verantwoordelijk voor de authenticiteit van het bewijsmateriaal dat de student inzet (National Academic Integrity Network, 2021). Ook gezien de opmars van GenAI is het van belang dat de student transparant is over de totstandkoming van het gemaakte werk (Perkins, 2023). Docenten, experts, medestudenten en begeleiders in het werkveld letten bij het geven van feedback op deze authenticiteit, bevestigen die waar

het kan of stellen er vragen over (**voorkomen**). Studenten kunnen op basis van ontvangen feedback hun werk bijstellen. Zo verschuift de focus van detectie naar dialoog.

In beginsel wordt tijdens het proces van leren en toetsen geen melding gemaakt als er een vermoeden van een onregelmatigheid of fraude wordt geconstateerd (**detecteren**). De student ontvangt feedback (**informeren**). Bij excessen, dus als er een vermoeden is dat een student door te frauderen moedwillig probeert de uitslag van het tentamen te beïnvloeden, volgt een melding bij de examencommissie (**melden**) en wordt de formele procedure in gang gezet.

Ook tijdens het tentamineren kan het voorkomen dat een examinator twijfelt aan de authenticiteit van het gemaakte werk (**detec-**

teren). De examiner kan dan een aanvullend vraaggesprek houden met de student. Wordt de twijfel niet weggenomen, dan doet de examiner melding bij de examencommissie (**melden**) en volgt de formele procedure. De examencommissie bepaalt of er sprake is van een onregelmatigheid of fraude, en of er een sanctie volgt (**sanctioneren**). De student kan deze informatie gebruiken om ervan te leren (**informer**en).

Het fraudebeleid in vijf fundamente

Deze integrale aanpak van fraudepreventie vereist aanpassingen in het gehele onderwijsproces. Om dit te borgen, zijn er vijf fundamente geformuleerd. Deze fundamente samen bieden houvast om alle iteratieve fasen van fraudepreventie te borgen in het onderwijs:

1. Elk instituut werkt vanuit het Fontysbrede fraudebeleid. Dit zorgt voor transparantie en voorspelbaarheid in de aanpak.
2. De opleiding zorgt dat alle betrokkenen op de hoogte zijn van alle interventies ten aanzien van fraudepreventie tijdens alle fasen van het onderwijsproces. Denk hierbij aan studenten, docenten, en begeleiders in het werkveld. Rollen en verantwoordelijkheden per partij zijn zichtbaar gemaakt in een matrix.
3. De student is eigenaar van het leerproces en is verantwoordelijk voor de authenticiteit van het ontwikkelde (bewijs) materiaal. De opleiding ondersteunt hierbij, bijvoorbeeld door studenten te leren correct te verwijzen, en door feedback te verankeren in het leerproces. Studenten leveren bovendien een authenticiteitsverklaring in bij hun portfolio. Deze heeft geen juridische status, maar heeft een bewezen preventieve werking (McCabe et al., 2002).
4. Er is gedurende de onderwijseenheid een authenticiteitscontrole op (bewijs) materiaal georganiseerd, gefaciliteerd en vastgelegd. De opleiding legt vast hoe dit plaatsvindt, bijvoorbeeld in feedback. Bij twijfel aan de authenticiteit kan de

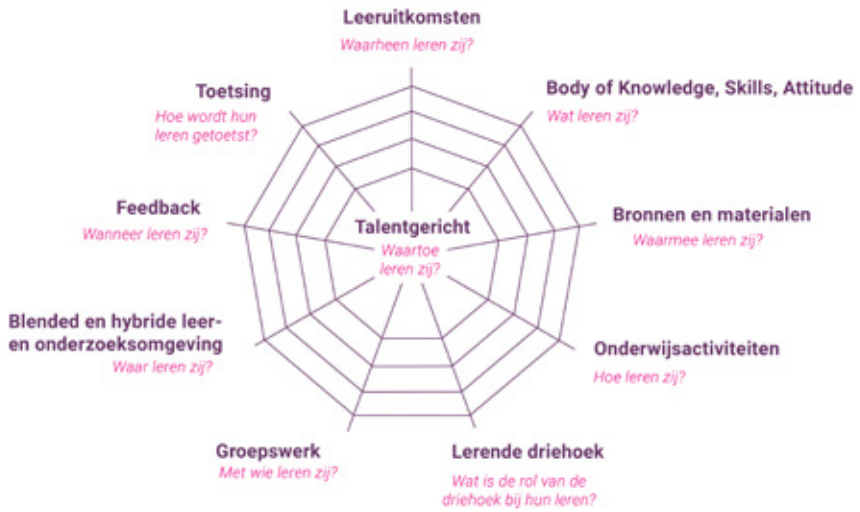

We werken vanuit het pedagogisch-didactisch hart van fraudepreventie, en bewegen van detectie naar dialoog.

- examiner aanvullend een vraaggesprek houden met de student, conform OER.
5. Het curriculum en de toetsing worden ontworpen met een focus op het voorkomen van fraude. Er is in samenwerking met de lerende driehoek een beroepscode geformuleerd. Tevens is er een handreiking 'fraudebestendig curriculumontwerp' ontwikkeld als houvast.

Verdieping: curriculumontwerp met focus op het voorkomen van fraude

De kern is dus om authenticiteit in studentenwerk te verankeren in het curriculum en toetsprogramma – of studenten nu wel of geen gebruik maken van GenAI tijdens hun leerproces. Het spinnenweb van Van den Akker (2003) blijkt zich uitstekend te lenen voor een versie met focus op fraudepreventie (Figuur 2):

Figuur 2. Het spinnenweb van Van den Akker (2003), herzien naar fraudepreventie in curriculum en toetsing.

Dit herziene spinnenweb biedt een scala aan ontwerpkeuzes om een curriculum en toetsprogramma te ontwikkelen met aandacht voor fraudepreventie in alle fases. Het valt buiten de reikwijdte van dit artikel om ze allemaal behandelen. Hieronder een selectie op basis van implementatiegemak:

- **Leeruitkomsten:** Formuleer leeruitkomsten daar waar het past zódanig dat ze erop sturen dat de student authentiek bewijsmateriaal aanlevert. Dit hoort in het pedagogisch-didactisch hart bij voorkomen.
- **Body of Knowledge:** Maak in de Body of Knowledge duidelijk met welke verwijsmethode wordt gewerkt. Zorg dat de student begrijpt wat authenticiteit van werk betekent en hiernaar kan handelen (ethiek). Dit is ook weer te koppelen aan de beroepscode en het belang van integer handelen. Dit hoort bij informeren en voorkomen.
- **Bronnen en materialen:** Besteed extra aandacht aan GenAI. Correct en transparant gebruik van GenAI zorgt ervoor dat de authenticiteit van gemaakt materiaal

navolgbaar blijft. Dit hoort bij voorkomen en detecteren.

- **Onderwijsactiviteiten:** Zorg voor een studeerbaar curriculum. Werkdruk door hoge studielast kan een motief zijn om te frauderen (Van Meeuwen & Van Berkel, 2023). Zorg binnen en tussen eenheden van leeruitkomsten voor de juiste balans tussen uitdaging en ondersteuning. Ook dit hoort bij voorkomen.

Hoe nu verder?

Het pedagogisch-didactisch model voor fraudepreventie en de vijf fundamenteën laten zien hoe belangrijk het is om het hele onderwijsproces op orde te hebben bij het toetsen van grote eenheden. Daarnaast legt het nog een ander vraagstuk bloot, want: hoe te sanctioneren? Uitsluiting van deelname aan tentamens voor een bepaalde tijd kan enerzijds te weinig uitmaken (want de student levert toch pas weer na zes maanden in). Anderzijds kan het juist bovenmatig zwaar zijn (en daarmee wel weer een grote preventieve werking krijgen). Bovendien: mag een student bij een dergelijke sanctie in de tussentijd wel aan het portfolio

werken en feedback ophalen? Studenten mogen immers niet de toegang tot onderwijs worden ontzegd, enkel tot deelname aan tentamens. Het is een vraagstuk waaraan, samen met examencommissies van verschillende instituten, volop aandacht wordt besteed. En met de vervolgvraag daarop: hoe dit alles te borgen in de processen en systemen? ■

Iteratieve implementatie

Het fraudebeleid is mede tot stand gekomen dankzij feedback van talloze collega's binnen en buiten Fontys. Het is nu gelanceerd, maar hiermee is het nog niet af. Door zorgvuldig te monitoren en ervaringen op te halen, geven we onszelf de kans om te leren en dit beleid bij te stellen. Zo blijven ook wij wendbaar in een continu veranderende omgeving.

Referenties

- Braak, M., Snel, M., & Prins, F. (2021). Het stimuleren van zelfregulatie bij pabostudenten door het geven van duurzame feedback. *VELON: Tijdschrift Voor Lerarenopleiders*, 42(3), 70-80. https://registratiesite.brlo.nl/CMS/RPP/Organizations/1/Shops/1/Media/2/Items/3/00001683M6AD8P9D/magz_velov_42-3-8.pdf
- Dann, R. (2014). Assessment as learning: blurring the boundaries of assessment and learning for theory, policy and practice. *Assessment in Education: Principles, Policy & Practice*, 21(2), 149–166. <https://doi.org/10.1080/0969594X.2014.898128>
- Duvekot, R. (2016, 29 juni). Leren waar-deren: *Een studie van erkenning van verworven competenties en gepersonaliseerd leren*. <https://dspace.library.uu.nl/handle/1874/334197>
- Eaton, S. E., Curtis, G. J., Stoesz, B. M., Clare, J., Rundle, K., Seeland, J. (Red.). Contract cheating in higher education. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-12680-2_20
- Eaton, S. E., Stoesz, B. M., Seeland, J., (2022). Listening to ghosts: A qualitative study of narratives from contract cheating writers from the 1930s onwards.
- Ellis, C., & Murdoch, K. (2024). The educational integrity enforcement pyramid: a new framework for challenging and responding to student cheating. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 924–934. <https://doi.org/10.1080/02602938.2024.2329167>
- Fontys Hogeschool (2024). *Kader Talentgericht onderwijs. Floreren in veranderende omstandigheden*. Interne publicatie.
- Harris, R. (2002). *Anti-plagiarism strategies for research papers*. Virtual Salt. <https://www.virtualsalt.com/anti-plagiarism-strategies-for-research-papers/?noamp=mobile>
- Kolen, B. M., & Haasakker-van Leeuwen, C. (2024). *Fontys fraudebeleid. Focus op preventie*. Fontys Hogeschool. Interne publicatie.
- McCabe, D. L., Treviño, L. K., & Butterfield, K. D. (2002). Honor codes and other contextual influences on academic integrity: A replication and extension to modified honor code settings. *Research in Higher Education: Journal of the Association for Institutional Research*, 43(3), 357–378. <https://doi.org/10.1023/A:1014893102151>
- Miller, C. M., & Parlett, M. R., (1974). *Up to the mark. A study of the examination game*. Society for Research into Higher Education.
- National Academic Integrity Network, (2021). *Academic integrity: National principles and lexicon of common terms*. Quality and Qualifications Ireland.
- Nieuwenhuis, L., Hoeve, A., Nijman, D. J., Van Vlokhoven, H. (2017). *Pedagogisch-didactische vormgeving van werkplekken in het initieel beroepsopleiding: een internationale reviewstudie*. <https://www.>

nro.nl/sites/nro/files/migrate/review-werkplekklere_nro_405-15-710.pdf

- Perkins, M. (2023). Academic integrity considerations of AI large language models in the post-pandemic era: ChatGPT and beyond. *Journal of University Teaching & Learning Practice*, 20(2). <https://doi.org/10.53761/1.20.02.07>
- Rienties, B., & Arts, M. (2004). Omgaan met plagiaat: Van intuïtie naar bewijs. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 22(4), 251-264. researchgate.net/publication/230851963_Omgaan_met_plagiat_Van_Intuïtie_naar_Bewijs
- Van der Linden, J., (2024). *Learning beyond assessment compliance: The co-nundrum of self-regulated learning in the context of summative assessment*. PhD dissertatie, Maastricht University.
- Van den Akker, J., (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. J. H. van den Akker, W. A. J. M. Kuiper, & U. Ha-meyer (Red.), Curriculum landscapes and trends. Kluwer Academic Publishers.
- Van der Linden, J., Van Schilt-Mol, T., Nieuwenhuis, L., & Van der Vleuten, C. (2023). Perceived control decisions in preparation for a summative achievement test in higher education. *Frontiers in Education*, 7. <https://doi.org/10.3389/educ.2022.1043238>
- Van Meeuwen, L., & Van Berkel, H. (2023). Fraudepreventie in toetsing: ketensamenwerking. In H. Van Berkel, A. Bax, D. Joosten-ten Brinke, K. Beekman, & T. van Schilt-Mol, Toetsen in het hoger onderwijs. Bussum: Boom Uitgevers.
- Van Schilt-Mol. (2021). *Eigentijds beoordelen en beslissen*. Lectorale rede. HAN University of Applied Sciences. https://www.han.nl/artikelen/2021/04/goodie-bag-eigentijds-beoordelen-en-beslissen/Installatierede_Tamara-van-Schilt.pdf

Gesignaleerd

Sinds 2023 geen coulance meer bij eindexamens, slagingspercentage na corona weer op niveau

Anne Lisa Giesen, 9 mei 2025, 05:00

Vrijdag beginnen ongeveer 170 duizend leerlingen in het voortgezet onderwijs aan hun eindexamens. Voor het derde jaar op rij is van coulance vanwege corona geen sprake meer. Het slagingspercentage lag vorig jaar met 91,5 procent weer op het niveau van voor de crisis. Na een flinke stijging van het aantal geslaagden in de coronajaren en de duikvlucht daarna is het percentage nu weer aangekomen op het niveau van 2018 en 2019, aldus de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). De maatregelen die werden ingevoerd tijdens de coronacrisis maakten dat tussen 2020 en 2022 het slagingspercentage vele malen hoger was dan normaal. Leerlingen mochten toen namelijk onder meer een extra herkansing doen. Voor de pandemie lag het slagingspercentage rond de 90 procent, waar het huidige slagingspercentage alweer boven zit.

Lees verder op: <https://www.volkskrant.nl/binnenland/sinds-2023-geen-coulance-meer-bij-eindexamens-slagingspercentage-na-corona-weer-op-niveau~b4b03e11/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Het draait om data!

Na afloop van de papieren centrale examens geven docenten de scores van hun eindexamenleerlingen aan ons door via de applicatie Wolf. Wolf is een hele belangrijke normeringsbron voor het afgeven van advies-n-terminen aan het CvTE.

1.169	scholen
112.834	klassen/groepen
1.594	accountbeheerders
32.227	examinatoren
1.971.355	afnames eindexamenleerlingen
36.821.822	scores eindexamenleerlingen eerste correctie
35.275.040	scores eindexamenleerlingen tweede correctie

Weet je dat docenten voor hun bijdrage een **groepsrapportage** van ons ontvangen, waarmee ze hun eigen onderwijs kunnen evalueren? Dank aan alle betrokkenen voor het doorgeven van deze belangrijke afnamegegevens!

*) aantallen zijn gebaseerd op 2023